

**TALABALARDA IJODKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH
METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISHDA PEDAGOGIK YONDASHUVLAR****Islamova Rahbarhon Ravshanovna***Toshkent davlat pedagogika universiteti tadqiqodchisi*

Anontatsiya: *Mazkur maqolada talabalarda ijodkorlikni faoliyatini rivojlantirishni takomillashtirishda zamonaviy innovatsion texnologiyalardan foydalanish yo'llari, o'quvchilarning ijodiy, yaratuvchanlik qobiliyatlarini rivojlantirish va tasviriy san'atga bo'lgan ishtiyoqlarini shakllantirish masalalari yoritilgan. Kasbiy ijodiy qobiliyat turlari va mazmuni haqida ham ma'lumotlar keltirilgan.*

Kalit so'zlar: *Mustaqil ta'lim, pedagogik texnologiya, pozitsiya, metodika, tizim, multimedia, akmeologiya, noan'anaviy ta'lim, kasb-hunar ta'limi, qobiliyat, ijod, ijodkorlik.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются пути использования современных инновационных технологий для улучшения развития творческих способностей учащихся, развития творческих и творческих способностей учащихся и формирования у них увлечения изобразительным искусством. Также представлена информация о видах и содержании профессиональные творческие способности.*

Ключевые слова: *Независимое образование, педагогическая технология, позиция, методология, система, мультимедиа, акмеология, нетрадиционное образование, профессиональное образование, способности, творчество, креативность.*

Annotation: *This article covers the ways of using modern innovative technologies to improve the development of students' creativity, the development of students' creative and creative abilities and the formation of their passion for visual arts. Information is also provided about the types and content of professional creative abilities.*

Key words: *Independent education, pedagogical technology, position, methodology, system, multimedia, acmeology, non-traditional education, vocational education, ability, creativity, creativity.*

O'zbekistonda ta'lim islohoti uning demokratik, bozor munosabatlariga o'tish jarayoni bilan bevosita amalga oshirilmoqda. Bu jarayonlar o'z mohiyatiga ko'ra pedagogik ta'lim tizimini tubdan takomillashtirishga, jahon ta'lim muhitiga mos ravishda jamiyatning barqaror rivojlanishiga asoslangan uzluksiz pedagogik ta'lim tizimini yaratishga olib keladi. Shu bois ta'lim mazmunini kengaytirish va chuqurlashtirish, xususan, innovatsion texnologiyalar orqali ta'lim sifatini oshirish g'oyasi kun tartibiga qo'yilganini alohida ta'kidlash joiz. Bu mazmun nafaqat bilim, ko'nikma va malakalarni, balki umuminsoniy madaniyatni tashkil etuvchi ijodiy qobiliyatlarni tasviriy san'at orqali milliy qadriyatlarga, atrof-muhitga munosabatni ham o'z ichiga olishi mumkin.

Oliy ta'limdagi innovatsiyalarning tabiati, pedagoglarning kasbiy mahorati, innovatorlar va ishtirokchilarning innovatsion faoliyati bilan belgilanadi. Bu muammolarni V.A. Slastenin, M.M. Levina, M.Y. Vilenskiylar; o'zbek olimlaridan J.G.Yo'ldoshev, R.J.Ishmuhamedov,

U.Tolipov, N.Sayidahmedov, N.N.Azizxo'jaeva va boshqalar o'z ishlarida aks ettirganlar. Tadqiqotlar hali ham olib borilmoqda va o'rganilmoqda. B.G.Ananev, N.V.Kuzmina, A.A.Derkach va boshqalar inson hayotining eng ijodiy davrlari, kamolot bosqichlari, kasbiy faoliyat samaradorligini oshirish haqida fikr almashadilar. Ularning ishlarida yetuk kishilarning gullab-yashnashi, shaxsning rivojlanishidagi ruhiy qonuniyatlari, kasbiy mahoratini istisno qilish masalalari ko'rib chiqiladi.

Ijod (kreativlik, inglizcha creativity – yaratuvchanlik) – bu ta'riflash murakkab bo'lgan so'z. Agar inson qandaydir bir g'ayrioddiy va shu bilan bir vaqtda ahamiyatli va foydali narsa yaratgan bo'lsa, biz «bu ijod» deymiz. Shunday qilib, ijod jarayon sifatida emas, balki uning oqibati orqali aniqlanadi

V.A Slastenin akmeologiyaning eng yuqori mukammallikka olib keladigan sub'ektiv va ob'ektiv omillarini va mutaxassisning ijodiy faoliyatining davomiyligini oqladi. Ob'ektiv omillarga olingan ta'lim sifati kiradi, sub'ektiv omillarga esa shaxsning qobiliyati, ishlab chiqarish vazifalarini samarali hal qilish mas'uliyati va professional yondashuv kiradi.

Yuqori kasbiy rivojlanishga erishish omillari quyidagilardan iborat:

- Iqtidorning xususiyatlari;
- Ravonlik;
- Qobiliyat;
- Iste'dod;
- Oilaviy muhit;
- Ta'lim muassasasi;
- Shaxsiy xulq-atvor.

O'qituvchining ijodiy individualligi:

- Intellektual va ijodiy tashabbus;
- Keng va chuqur bilim, intellektual qobiliyat;
- Mojarolarga hushyorlik, ijodkorlikka tanqidiy yondashish;
- Ijodkorlikni ro'yobga chiqarish qobiliyati;

- Axborotga chanqoqlik, muammolarning noodatiy xususiyatlari va yangilik hissi, kasbiy mukammallik, bilim olishga intilish.

Shuning uchun, faol o'rganish jarayonida o'quvchilarning bilimini rag'batlantirish usulidan foydalanishimiz kerak. Suhbatlar, bahslar, o'yinlar, amaliy ishlar, loyihalar, muammolarni hal qilish, aqliy hujumlar va boshqalar eng keng tarqalgan va noyob o'qitish usullaridandir. Shu tariqa talabaning shaxsiy ijodkorligini shakllantirish kasbiy mahoratini rivojlantirish va yangilashning dinamik innovatsion jarayoni sifatida tushuniladi.

Respublikamizning barcha ta'lim yo'nalishlarida bo'lgani kabi tasviriy san'at sohasida ham ushbu muammoni hal etish bo'yicha ko'plab ishlar amalga oshirilyapti. Ta'lim muassasalarida o'quvchilarning ijodiy faolligini rivojlantirishda ijobiy natijalarga olib keladigan faol o'qitish usullarini joriy etish borasida ijobiy ishlar amalga oshirilyapti. B.B.Boymetov o'z darslarida asosan milliy naqshlar chizishni taklif qilgan bo'lsa, R.J.Rajabov murabbiylik tizimida ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish uchun talabalar bilan individual ishlashga urg'u beradi. S.F. Abdirasilov "Pedagogik texnologiyaning ahamiyati avvalroq olingan nazariy bilimlar bilan yangi olingan bilimlar o'rtasidagi mustahkam bog'liqlik bilan belgilanadi" deb ta'kidlaydi. Q.G'ulomovning ilmiy-tadqiqot ishlari o'quv jarayoniga innovatsion texnologiyalarni yanada

tatbiq etish, ta'lim mazmunini boyitish, o'quvchilarning bilim olishini takomillashtirish va jadallashtirish, hamkorlik va ta'lim va tarbiyani kompleks loyihalashga qaratilgan. Bu jarayonda shaxs o'z fikrini, e'tiborini va hozirgi hissiy kechinmalarini o'z ishining samaradorligiga yo'naltiradi. Bu qaramaqarshi aloqa, ya'ni subyekt-obyekt munosabatlariga asoslanadi. O'qituvchi va talaba o'rtasida o'qituvchi-shogird munosabatlari o'rnatiladi. O'qituvchi kompozitsiyadan va erishgan muvaffaqiyatidan mamnun bo'lishi ehtimoli kata bo'ladi. Muvaffaqiyatga erishishda yangi kuch, o'ziga ishonch omili paydo bo'ladi. Shaxs manfaatlari jamiyat manfaatlari bilan tobora uyg'unlashib borada.

Pedagogik innovatsiyalarning maqsadi ta'lim jarayoni sifatini oshirish, pedagogik amaliyotni sifat va miqdor jihatdan o'zgartirishdir. Biz zamonaviy ta'limni matn, grafik, video va dars sifatini yaxshilaydigan multimedia texnologiyalaridan foydalanmasdan va shu tariqa o'quv jarayonida kompyuterlardan foydalanmasdan tasavvur qila olmaymiz. Tavsiya etilgan rasmlar, tasvirlar o'quvchining vizual aks ettirishi va ko'rish qobiliyati materialni to'liq idrok etishiga yordam beradi. Natijada ular nazariy va vizual materiallarni birlashtira oladilar. Vizual ma'lumotlardan foydalanilganda, tasavvur va og'zaki ta'riflarga qaraganda o'rtacha 5-6 marta tezroq natijaga erishadi. Insonning vizual ma'lumotlarga ta'siri og'zaki ma'lumotlarga qaraganda ancha yuqori. Ko'p hollarda u oxirgisini o'tkazib yuboradi. Vizual ma'lumotni takrorlash osonroq va aniqroq. Shaxsning vizual ma'lumotlarga ishonchi og'zaki ma'lumotlardan yuqori. Binobarin, "Yuzlab eshitgandan bir marta ko'rgan afzal", deb bejiz aytilmagan. Dars jarayonida innovatsion ta'lim texnologiyalari (loyiha), interfaol texnikalar (aqliy hujum, tushunchalarni tushunish, ketma-ket mantiqiy zanjirlar) va B-B-B klasteridan ("Nima uchun" grafik organayzerlari, masalan, "Qanday" diagrammasi va turkumlashtirish jadvallari) samarali qo'llanilishi mumkin. Talabalarning pedagogik intellekt va kasbiy malaka darajasini aniqlashga qaratilgan turli nostandart testlardan foydalanish kompyuter vositalari orqali amalga oshiriladi. Shu bilan birga, test topshiriqlari faqat so'zlar bilan emas, balki jonlantirilgan sahifalar ko'rinishida paydo bo'ladi.

Kompyuter texnologiyasidan foydalanish qiziqarli va yoqimli bo'lib, talabalar shaxsiy fazilatlarini tarbiyalaydigan jiddiy ijodiy faoliyatga jalb qilinadi. Tasviriy san'at ijobiy muhitni yaratadi va asta-sekin o'quvchilarda dunyoqarashini oshiradigan ma'lum madaniy va axloqiy xususiyatlar rivojlana boshlaydi. Kompyuterda ma'lumot almashish tamoyillari an'anaviy darsni qayta tuzish uchun imkoniyatlar yaratadi.

Ijodkorlik- sifat jihatdan yangi, moddiy va ma'naviy boyliklar yaratuvchi inson faoliyatining yuqori jarayoni. Ijodkorlik o'zida insonning barcha jarayonda olib borgan mehnatida namoyon bo'lgan qobiliyatini ifodalaydi. Ijod turlari yaratish faoliyati bilan belgilanadi: ixtirochi, tashkilotchi, mehnati ilmiy va badiiy mehnat va boshqalar. Ijodiy faoliyat uchun imkoniyatlar ijtimoiy hodisa va munosabatlarga bog'liq.

Bugungi kunda olib borilayotga ta'lim sohasiga oid islohotlar o'z ishiga ijodiy yondashuvchi, fan, texnika, san'at, ishlab chiqarishning jadal rivojlanishiga o'z hissasini qo'shadigan yuksak davlat ta'lim standartiga javob bera oladigan malakali kadrlar tayyorlashga bog'liq. SHunga ko'ra, jamiyat taraqqiyoti talablaridan kelib chiqqan holda har bir talaba yoshlar ijodkorlik ruhida tarbiyalash muhim va zarurdir.

Kasbiy-ijodiy qobiliyatlar tuzilmasini hosil qiluvchi quyidagi bloklarni ajratish mumkin deb hisobladik:

Birinchi blok – tashkiliy qobiliyatlar. O‘qituvchining ta’lim oluvchilarni birlashtirish, ularni mashg‘ul qilish, majburiyatlarni taqsimlash, ishni rejalashtirish, amalga oshirilganlarga yakun yasash kabi ko‘nikmalarida ifodalanadi.

Ikkinchi blok – didaktik qobiliyatlar. O‘quv materialini, ko‘rgazmali materiallar, jihozlarni tanlash va tayyorlash, o‘quv materialini tushunarli, aniq, ifodali, ishonchli va izchil bayon etish, bilishga oid qiziqishlar va ma’naviy ehtiyojlarning rivojlanishini rag‘batlantirish, o‘quv-bilishga oid faollikni oshirish aniq ko‘nikmalarida ifodalanadi.

Uchinchi blok – perseptiv qobiliyatlar, ta’lim oluvchilarning ma’naviy olamlariga kirib borish, ularning emotsional holatlarini ob’ektiv baholash, psixikalarining xususiyatlarini aniqlash ko‘nikmasida ifodalanadi.

To‘rtinchi blok – kommunikativ qobiliyatlar. Ular o‘qituvchining ta’lim oluvchilar, ularning otaonalari, hamkasblar, ta’lim muassasasi rahbarlari bilan pedagogik maqsadga muvofiq munosabatlarni o‘rnatish ko‘nikmalarida ifodalanadi.

Beshinchi blok – suggestiv qobiliyatlar. Ularning mohiyati ta’lim oluvchilarga emotsionalirodaviy ta’sir etishdan iboratdir.

Oltinchi blok – tadqiqotchilik qobiliyatlari, pedagogik vaziyatlar va jarayonlarni bilish va ob’ektiv baholash ko‘nikmasida namoyon bo‘ladi.

Yettinchi blok – ilmiy-bilishga oid qobiliyatlar, tanlangan sohadagi ilmiy bilimlarni o‘zlashtirish san’atidan tashkil topadi.

Sakkizinchi blok – ijodiy qobiliyatlar, ularning mohiyati yuzaga kelgan muammoning o‘z noan’anaviy yechimini ko‘ra olish ko‘nikmasidan iborat.

Demak, o‘quv jarayoni samaradorligini oshirish, o‘quvchilarda mustahkam nazariy bilim, ko‘nikma va malakalarni shakllantirish, ijodiy faolligini rivojlantirish maqsadida o‘quv jarayonida yangi pedagogik innovatsion texnologiyalardan foydalanish ijtimoiy zarurat sifatida tobora dolzarb bo‘lib bormoqda. Ushbu texnologiyalarning ta’lim jarayoniga tatbiq etilishi kadrlar tayyorlashning umumiy jarayoni mazmunini sifat jihatidan o‘zgartirishni ta’minlaydi. Ta’lim jarayoni yangi pedagogik texnologiya g‘oyalarini qo‘llashga asoslangan bo‘lib, u har tomonlama rivojlangan shaxs va malakali mutaxassisni tarbiyalash bo‘yicha ijtimoiy buyurtmaning sifatli bajarilishidan dalolat beradi. Ijtimoiy ishlab chiqarish jarayonida barkamol shaxs va malakali mutaxassislar faoliyatining rivojlanishi ijtimoiy taraqqiyotning tezlashishiga olib keladi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Abdirasilov S.F., Nurtoyev O‘.N. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarida tasviriy san‘at fanini o‘qitish texnologiyasi. – T.: TDPU, 2015.

2. Azizxodjayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – T.: «Moliya», 2003.

3. Ibatova N.I. Talablarning tasviriy yaratuvchanlik, ijodkorlik potentsiallarini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish „, „Образование и инновационные исследования” (2023 год №2) 261-265 betlar.

4. Vishnyakova N.F. Kreativnaya psixopedagogika. Psixologiya tvorcheskogo obucheniya. – Minsk: Izd. NIORB «Poli Big», 1995. –S. 129.

5. Раҳмонов, М. (2023). ҲИС-ҲАЯЖОН ВА САЛОМАТЛИК. SCIENTIFIC ASPECTS AND TRENDS IN THE FIELD OF SCIENTIFIC RESEARCH, 2(15), 55-63.
6. Раҳмонов, М. (2021). СЎЗНИНГ САЛОМАТЛИККА ТАЪСИРИ. Scientific journal of the Fergana State University, (6), 42-42.
7. Uktamovna, M. M. (2023, October). EPITET TARIXI VA NAZARIYASIGA BIR NAZAR. In International Scientific and Current Research Conferences (pp. 127-132).
8. Uktamovna, M. M. (2023). O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA EPITETNING CHOG'ISHTIRMA TADQIQI. OBRAZLI EPITETLAR. MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH, 2(23), 439-444.
9. Mamadjanova, M. (2023). ESSENTIAL CHARACTERISTICS OF EPITHET. International Bulletin of Applied Science and Technology, 3(10), 89-91.
10. Uktamovna, M. M. (2022). EPITETNING LINGVISTIK TABIATI. IJTIMOIIY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIY JURNALI, 2(8), 26-30
11. Uktamovna, M. M. (2023). TRANSFERRED EPITHET IN ENGLISH LANGUAGE. Научный Фокус, 1(1), 921-924.